

Jeg'et som valplads

Den 53-årige svenske lyriker Gunnar Ekelöf har fået en hædersgave af Det danske Akademi

Af Emil Frederiksen

EN samling tolkninger af svensk lyrik, »Tidsspejel« fra 1948, bærer på omslaget et billede af Nikestatuen fra Samothrake. Grunden dertil er, at Gunnar Ekelöf har skrevet et digt med titlen »Samothrake«. Det stod engang i sommeren 1941 i Torgny Segerstedts blad *Göteborgs Handelstidning*. Netop da havde Hitlers tropper kuert Hellas. Tyranniets mørke lå tættere over Europa end nogen sinde — også til en vis grad over Sverige. Da kom dette digt fra en svensk lyriker, man ellers regnede for at være verdensfjern, optaget af sine egne subtile »problemer« (siden 1930'rne betegnes alt, der kræver omtanke, som »problemer«) og fuld af foragt for åndens indgreb i verdens gang — Ekelöf var allerede kendt for det paradoks: »Sakta, oändligt sakta / förändras allt / til evigt detsamma«. Digtet om Samothrake blev — måske især ved sin placering i Segerstedts blad — opfattet som et modstands-digt, der hævdede tro på frihed trods alt, ikke uden pessimisme, men dog en appel til at leve og handle, som om tilværelsen har en mening, i hvert fald den, at lys og mørke skal skifte, ingen tro sig sikker i sin sejr, ingen for stedse nedkæmpet. Ekelöfs digt »Samothrake« blev berømt straks ved sin første fremkomst. Med rette hentydes der til det uden på en bog, der indeholder tolkninger af nutidig svensk lyrik.

Og da »Radiotjänst« for nogle år siden skulle udgive en samling »Dagens dikt«, bad man Gunnar Ekelöf skrive en indledning. Det gjorde han med et fordringsløst digt om »Den inre rösten / den som kommer naturligt / som om den kom från dig själv / till dig själv. — Låt det bullrande och fårgrika / ha sin tid / och låt den ha sin. / Du vill ha färg i din vardag? / Gör dig obestämd. / Gör dig först alldeles grå. / Då kan den komma naturligt / som från dig själv till dig själv.«

TILSAMMEN vidner disse små udvendige træk om den anseelse, Gunnar Ekelöf har vundet. Allerede med sin debutbog fra 1932, »Sent på Jorden«, satte han et tidsskel. Ikke blot var den forskellig fra al tidligere svensk lyrik. Men der var — og er den dag i dag — en slagkraft i dens sproglige kunst, som rent ud lod forstå, at nu kunne unge digtere ikke mere bruge hverken 1920'ernes eller tidligere epokers lyriske stil. Ikke at han forkyndte, at de kommende debutanter måtte følge ham. Han er så langt som fulgt fra at være en fører- eller stridsmandsnatur.

Men det umiddelbare indtryk var, at en ny slags poesi havde gjort sig gældende.

Slag i slag førte han sin indsats videre. I 1933 kom en samling oversættelser af franske surrealistiske digte. Det medførte, at hans debutbog blev indrangeret på samme linie, hvor den kun delvis og ikke med stærk virkning hører hjemme. I 1934 fulgte hans egen samling, »Dedikation«, i 1935 en ny bog med oversatte franske digte, hvoraf de fleste er fra længe før surrealismens tid, i 1936 hans egen »Sorgen och stjärnan«, som har det kendte »Höstnatt« med de gribende udtryk for den store

Gunnar Ekelöf

åbenheds venten — »vid min dörr / står stjärnenatten högräst, tyst och väntande«.

Denne linie lyder, når den rives ud af digtet, måske ikke af noget særlig stort. Men Ekelöf har — som Hjalmar Gullberg og rent ud sagt som Heidenstam — den elementære digteriske evne til at skabe udtryk, hvor ordenes lyd og rytme og såkaldte mening danner en enhed, større end delenes sum.

Uden den evne ville alt egentlig også være forgæves. Hans digtnings grundtema er fundamentale modsætningers evige spil. Hans bøger står i indbyrdes kontrast til hinanden. Efter debutbogens rigt instrumenterede og raffinerede sprogkunst, tit hård og myndig trods al ungdommelig melankoli, fulgte »Dedikation«s åbenbaring af en mild, smidig klangfyldt, med ynde og afdæmpet søgen ned i underbevidsthedens dunkle strømme, ikke uden lidenskab, ikke uden virtuost trylleri, men beredt til resignation og anspændt til, hvad den kan koste. Næste bog viste en dragelse bort fra det meget subjektive frem til enkelhed og medmenneskelig samfølelse. Så kom i 1941 den vældige eksplosion »Färjesång« ...

»en värld är varje människa, befolkad av blinde varelser i dunkelt approv mot jaget konungen, som härskar över dem«.

Her forstærkes hans grundtema til at vise mennesket som en valplads, jeg'et omtumlet i kontraster. Efter en pause fulgte i 1945 digtsamlingen »Non serviam — jeg vil ikke Tjene«; de latinske ord siges at

være Lucifers udråb ved englernes oprør i himlen. Det er hans bedste bog, storstile og med noget af den retorik, skønt i ekstrem moderne form, som vi danske altid hører i svensk poesi. Den åbenbarer hans stadige tema: sprænge skranker, bane vej, være grænseoverskridende, lade sindets magter i dybet bryde op.

Men samtidig med denne store tone af kamp og brydning søger han — med en mærkelig brug af kejtekommiske former i samlingen »Strunt« 1955, titlen skal forestille »strunt«, det svenske ord for jævne banaliteter — at være så direkte, så kort, så rammende, så almindelig som mulig. Hans jeg er også en valplads for kunstnerisk stridende kræfter. Og så indskærper han i samlingen »Opus incertum — uvishedens værk« 1959, at

»det är till tystnaden du skall lyssna tystnaden bakom opostroferingar, allusioner tystnaden i retoriken. — Detta är skandet efter ett meningslöst i det meningsfulla och omvänt —.«

HAN synes mod sin vilje at være en virtuos, er sig sin kunst meget bevidst — og bekæmper den afvekslende med at lade den stråle og klinge. Det er sit sprog, han skylder sin position i svensk poesi. Også unge danske digtere kender hans tryllemagt. Men hans modernistiske form vil, indtil han muligvis sprænger den — ingen kan vide — holde ham i afstand af det danske publikum, der endnu hænger ved Fröding og Gullberg.